

*Мішеніна Т. М.,**доктор педагогічних наук, кандидат філологічних наук, професор,  
в. о. завідувача кафедри української мови  
Криворізького державного педагогічного університету**Іщенко І. В.,**доктор філософії з філології,  
старший викладач кафедри української мови*

## ЕКОЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ ВИМІР ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ЗБІРКИ ЄВГЕНА ГУЦАЛА «ДІТИ ЧОРНОБИЛЯ»)

**Анотація.** У публікації досліджено екозбережувальний потенціал української природоорієнтованої дитячої прози на матеріалі збірки Є. Гуцала «Діти Чорнобиля». Аналізований доробок являє собою цикл екооповідань, зміст яких концентрує увагу читача на важливих екологічних проблемах. Художня оповідь насичена повчальною інформацією, покликаною виховувати бережливе ставлення до природи. Зразки негативних аспектів людського втручання в екосистему дають змогу реципієнтові краще усвідомити класичні категорії добра і зла.

Під час аналізу джерельної бази виявлено ключові теми екоетики, які є наскрізними у творах: 1) акцентовано на проблемі людської відповідальності за скоєнні дії; 2) ретрансльовано невідворотні наслідки аварії на Чорнобильській атомній електростанції крізь призму глобальної катастрофи людства; 3) порушено не менш актуальні проблеми сьогодення, які стосуються зміни клімату й глобального потепління, їхнього впливу на вирощування сільськогосподарських культур; 4) висвітлено справжню техногенну небезпеку, що впливає не лише на здоров'я людей та тварин загалом, але й на здоров'я майбутнього покоління зокрема.

Письменник за допомогою влучних художніх прийомів та образів спонукає читача до вироблення екологічної культури, яка полягає в усвідомленні ціннісних орієнтирів екоцентризму, морального обов'язку людства, досягненні негативних наслідків від промислового та техногенного забруднення довкілля і т. ін. Екологічний імператив збірки Є. Гуцала «Діти Чорнобиля» реалізовано в таких постулатах: 1) людині необхідно раціонально співіснувати з навколишнім середовищем, не завдавати шкоди як рослинному, так і тваринному світу; 2) варто визнавати наслідки агресивного техногенного середовища, яке згубно впливає на здоров'я всього живого; 3) необхідно докладати неабияких зусиль, аби якість довкілля була кращою (власним прикладом мотивувати інших до розв'язання екологічних проблем).

Екозбережувальний потенціал відповідної книги є беззаперечним, оскільки маніфестація дихотомії екологічного конфлікту має значний вплив на формування екологічної культури не лише юних, але й дорослих реципієнтів, на самоідентифікацію в екологічній картині минулого, сьогодення та майбутнього.

**Ключові слова:** українська дитяча література, природнича література, екооповідання, екологічний імператив, екологічна культура, екологічні проблеми, чорнобильська тема, екологічна герменевтика.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** Сучасні літературознавчі розвідки демонструють неабияке різноманіття в дослідженні так званих природоорієнтованих текстів, зміст яких покликаний висвітлити важливі проблеми сьогодення, передовсім пов'язаних із екологією загалом та екологічною культурою зокрема. Тема природи здавна цікавила як зарубіжних, так і вітчизняних письменників, а тому неодноразово ставала предметом художнього осмислення. У цьому аспекті не можна не згадати й твори сучасної української дитячої літератури, що являють собою джерело пізнавальної інформації, виховують бережливе ставлення до екосистеми, маніфестують безпосередній взаємозв'язок людини і природи, зображують негативні аспекти людського впливу на живі організми (за рахунок тих чи тих сюжетних ліній читач чітко усвідомлює різницю між поняттями «добро» / «зло»).

Збірка «Діти Чорнобиля» Є. Гуцала є яскравим репрезентантом жанру екооповідання (екофікшн), оскільки містить розповіді про життя персонажів після Чорнобильської трагедії, ретрансльює співіснування рослинного й тваринного світів у техногенному, зіпсованому людиною, середовищі. Екозбережувальний потенціал відповідної книги відкриває широкі можливості для наукових пошуків, адже висвітлення дихотомії екологічного конфлікту має значний вплив на формування екологічної культури юних реципієнтів, на ідентифікацію себе в екологічній картині минулого, сьогодення та майбутнього.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття.** Сучасні наукові праці, присвячені аналізу екологічної літератури, засвідчують доволі різноаспектний характер. Окрім вивчення теоретичного підґрунтя жанру екофікшн (Л. Б'юелл, П. Мерфі, Д. Філіпс, Л. Горболіс та ін.), учені концентрують свою увагу й на текстологічному описові художніх творів. Так, наприклад, О. Вертиполох проаналізувала екологічний вимір поетичних та прозових текстів письменників Закарпаття [1], Я. Полішук дослідив екокритику Волинських романів Володимира Лиса [2], Ю. Куманська здійснила вивчення творів дитячих авторів (зокрема З. Мензатюк, О. Ільченка, І. Андрусика, О. Пчілки) [3].

Знаковими й ґрунтовними є напрацювання М. Варданян [4, 5], О. Пухонської [6], Т. Федик [7]: у публікаціях літературознавців акцентовано на виховному потенціалі прозових текстів, наскрізною темою яких є екологічна катастрофа на Чорнобиль-

ській атомній електростанції. Хоч науковий доробок і засвідчує високий ступінь розробки відповідної проблематики, проте вважаємо за потрібне більш детально ретранслювати екозбережувальний потенціал української дитячої літератури за рахунок висвітлення таких параметрів, як-от: екологічна культура, екологічний імператив, природоорієнтованість.

**Формулювання мети статті.** Мета наукової розвідки полягає в описі екозбережувального виміру збірки Є. Гуцала «Діти Чорнобиля» («Скажений чорнобильський собака», «Чорнобильська дівчина Калина», «Плач у мороку ночі», «Рудня», «Зозуля», «Дитя від стронцію», «Різдвяне оповідання»), в окресленні художньої інтерпретації екологічних проблем крізь призму дитячого світобачення.

**Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.** Загальновідомо, що українські дитячі твори не лише містять ті чи ті фантастичні елементи, демонструють казковий світ пригод, але й мають неабиякий виховний потенціал, адже юний читач через осмислення розлогих діалогів, сюжетних ліній та подій прагне збагнути й усвідомити саме ту інформацію, яку хотів передати автор. Тексти дитячої літератури здебільшого маніфестують одвічну боротьбу добра і зла, що, своєю чергою, змушує реципієнта розмірковувати над класичними філософськими категоріями. Окрім того, художні твори для дітей мають і повчальний контекст, який є наскрізним лейтмотивом кожної літературної праці. Усе це безпосередньо стосується й дитячої природоорієнтованої літератури, оскільки такі тексти апелюють до вироблення екологічної культури, сприяють розширенню емоційного інтелекту [8, с. 51].

Художній дискурс природоорієнтованої дитячої прози загальом і збірки Є. Гуцала «Діти Чорнобиля» зокрема засвідчує особливу оповідну манеру, де суб'єкти та об'єкти рослинного і тваринного світу відіграють важливу роль у розвитку сюжету, стають, так би мовити, головними героями зображуваних подій. Це дає змогу читачеві більш точно і правдиво відчувати внутрішні емоції, викликані конкретно-чутливими образами флори й фауни, усвідомлювати ціннісні орієнтири кожного живого організму [9, с. 181]. Так, наприклад, в оповіданні «Скажений чорнобильський собака» неабиякого значення набуває образ вагітної собаки Пальми, що символізує нескореність та жагу до життя попри всі техногенні катастрофи, спричинені людством. За рахунок опису теплих і людських стосунків маленького хлопчика Грицька із Пальмою, яку колишні господарі-переселенці із зони відчуження залишили напризволяще, автор прагне показати невідворотні наслідки аварії на Чорнобильській атомній електростанції. На думку сусідів, тварина несе небезпеку для навколишнього світу, а тому навіки «затаврована» страшним словом «чорнобильська» [10, с. 90].

У тексті натрапляємо на опис зовнішності Пальми, де чітко висвітлено наслідки радіаційного впливу: *Дитино, й чого ти граєшся з тією Пальмою? – Але ж Пальма така славна! – Собака як собака. – Е-е, така – та не така! – Подивись, осліпла на ліве око. – Хтось вибив їй око. – Йй окривила на задню лапу. – Хтось ударив по нозі, чи колесо переїхало. – Е-е, то неспроста – й око сліпе, й крива лапа. – Бо якби здоровий собака, то здоровий. Дивися, завтра щось станеться з Пальмою, а ти все коло неї та коло неї. Аби тобі не передалося [11].* Як бачимо, Грицько відмовляється вірити, що таке могло статися після аварії на енергоблоці, його дитяча наївність запе-

рчує усвідомлення страшних реалій життя. Окрім того, мати переживає, щоб мутація не передалася синові.

Через ті чи ті діалоги Є. Гуцало порушує проблему людської відповідальності за скоєнні дії та наслідки для майбутнього. Осмислення екологічних питань набуває філософського характеру, бо іноді вчинки людини алогічні, необдумані: *Еге, слухаєте, але не чуєте. Чи я вам не казав за ту суку? То ж чорнобильські люди її загубили, ген отам за селом прив'язали до верби. Прив'язали – а самі гайда машиною світ за очі від Чорнобиля та від своєї суки. А те! Хіба не заразилися? Заразилися. Але ж які – не самі себе прив'язали до дерева, а собаку. Самі ж заражені, самі! То чкурнули в світ поміж людей, щоб заражати їх, бо ж заразні самі [11].* Після катастрофи і люди, і тварини отримали величезну дозу радіаційного опромінення, проте рішення евакуюватися без домашніх улюбленців є зовсім негуманним, а подекуди навіть й аморальним.

Власне, проблеми, безпосередньо пов'язанні з екологічною культурою, додають дитячому художньому дискурсові «дорослості», адже юний читач робить відповідні висновки про вчинки людей, виокремлює з-поміж персонажів протагоністів й антагоністів, аналізує моральний вимір зображуваного. Як слушно зазначає В. Кизилова, апеляція до світу дитини у творчості Є. Гуцала є не випадковою: дитинство – це першооснова людського буття, завдяки вродженим інстинктам дитина здатна диференціювати добро / зло, а її щира наївність, простодушність і довірливість уможлиблює відсторонення від «моральної забрудненості», реалізує контрактивне зіставлення дитячого й дорослого світосприйняття [12].

Грицько, безсумнівно, втілює образ доброї людини, оскільки піклується про природу, оберігає її, тим самим подає гарний приклад молодому поколінню: *Пальмо, – каже, – давай замажемо очю дюрмаху, бо це рана, березі болить. Знаходить штурпачок, наколупує глини – й запихає в дірку, аж поки глина набрякає каламутною березовою кров'ю – і вже не вивалюється з дірки. Грицько старанно шмарує долонею глиняну замазку, вже й зашмарував, тепер на стовбурі берези слизів біло-рудий пластир [11].* Наскрізним лейтмотивом оповідання є своєрідний екологічний імператив, який полягає у збереженні природи, у раціональному співіснуванні з навколишнім середовищем, у невторчанні людини в загальну екосистему, якщо це може мати негативні наслідки для всього живого.

Текст «Чорнобильська дівчина Калина» теж актуалізує проблему екозбереження природи й людської відповідальності. Образ чорнобильської дівчинки-переселенки є непересічним, адже, на думку І. Голубовської, ретранслює багатотрагедальний і трагічний портрет України [10, с. 92]. Унаслідок вибуху на Чорнобильській АЕС людство стало на крок ближче до онкологічних захворювань – не виняток і невиліковна хвороба Калини, про яку дізнаємося з контексту: *Вже багато наслухався балачок і про Чорнобиль, і про чорнобильських людей, то знає про це велике горе. І Калина така хоровита – з тієї самої причини. Кажуть мати з бабою, що то в неї кров порчена стала, а коли порчена кров, то й світ білий не милий, то й жити не хочеться. Кажуть мати з бабою, що якби їй усю кров поміняти – полегшало б, як удруже б на світ народилася. Ото їй харчі всякі здорові треба – і мед, і молоко, і ягоди. А хіба у них молоко здорове чи ягоди здорові? Все тепер перевелось, боїшся їсти з городу картоплю чи буряк, боїшся пити воду з криниці, бо й з дужої людини станеш недужою, а хворій мало*

чим *пособиш* [11]. У цьому фрагменті проблема екоциду постає настільки гостро, що продукує безвихідне становище: для того, аби дівчинка одужала, потрібно їсти здорові харчі, але вся їжа після атомної катастрофи має сумнівну якість, а тому не може бути безпечною навіть для здорової людини.

Хлопець Любомир, який закоханий у Калину, має велике серце й по-справжньому вірить у її одужання. За допомогою трансляції його зовсім недитячих роздумів та відчуттів Є. Гуцало вдається філігранно відтворити виховний аспект екооповідання. Інтертекстуальні біблійні вкраплення є оригінальним авторським рішенням для створення повчального взаємозв'язку на рівні «письменник – читач»: *Мені розказувала моя баба Фросина... Пророк Ілля сердиться на всіх людей, що вони отакі от... Які? – Ну, погані... Злі, брешуть одне одному, обманюють... І на землі так роблять, що земля не родить... Я вчора бачив, як дядько Задоя бив пужалном колгоспного коня. А тітці Степаниді хтось кинув у криницю дохлого kota – вона тепер по воду ходить до сусідів... Пророк Ілля сердиться на всіх, бо всі завинили* [11]. Саме такі людські злодіяння руйнують екосистему, зумовлюють негативні наслідки, екоцид. Любомир хоч ще й дитина, проте йому не потрібно багатого життєвого досвіду, щоб осягнути прості істини. Заглиблюючись у проблематику творів, розумієш, що часто вчинки дитини приносять більше користі, ніж вчинки дорослих. Своєю чергою, авторський прийом контрастного відображення сприйняття світу дитиною й дорослою людиною значно впливає на розвиток екологічної культури як юних, так і дорослих читачів.

Окрім того, письменник не залишає й поза увагою актуальну проблему сьогодення, яка стосується зміни клімату й глобального потепління. Відповідні питання порушено у творі «Плач у мороку ночі», де через розлогі художні описи зображено циклічні природні процеси, які внаслідок тих чи тих техногенних чинників зазнають певних модифікацій. Є. Гуцало майстерно використовує індивідуально-авторські епітети й метафоричні звороти для акцентуації на проблемі кліматичних змін: *Так, це пізніше на передчасно зазеленілий світ випадають сніги, потрощать гілля на деревах, поморозять цвіт на абрикосах та черешнях, а поки що довколишній цей світ лагідно-сумирний після теплої безсніжної зими, зими парникового періоду нашого буття на землі, і обіч дороги, по якій котиться легковий автомобіль, стеляться голі поля з понурою озиминою і луги з торішньою рудою травою, з-поміж якої вже пробивається жива бадьора зелень* [11]. До того ж в оприявленому контексті не можна залишити поза увагою й узаємозв'язок між зміною клімату й вирощуванням сільськогосподарських культур. Цілком закономірно, що весняний сніг заморозить усе живе, зумовить подальшу неврожайність.

Аби якнайвиразніше зобразити руйнівні наслідки, автор вдається до використання словосполучення *наглий снігопад*, наділеного негативною конотацією: *Це згодом, коли на початку квітня після раптового тепла все дружно зазеленіє, прийде наглий снігопад, пригне зелений бузок до землі, потрощить черемхи, вони також попадають на землю, і білий черемховий цвіт лежатиме на снігу, схожому на черемховий цвіт, обвисатиме кетягами на задертому гіллі, – а зараз черемха та бузки ще тільки обібралися бруньками, їм і не мариться про той снігопад у квітні* [11]. Художня кореляція початок життя, зародження чогось нового – раптова смерть говорить про те, що флора і фауна, з одного боку, має адаптуватися до нових

екологічних умов, а з іншого – несподівано постає перед смертельною небезпекою й не може з нею боротися.

В екооповіданнях «Плач у мороку ночі» та «Дитя від стронцію» окремого висвітлення набуває техногенна небезпека, яка негативно впливає на здоров'я людини загалом і на здоров'я майбутнього покоління зокрема. Перед жінками зазначених творів постає складний вибір – зробити аборт чи народити дитину-мутанта: *Я все передумала. Я не хочу народжувати мутанта. Навіть коли від тебе народжу не мутанта, а здорову дитину, то однаково від неї – в третьому, в п'ятому чи в сьомому поколінні – народиться мутант. Це неминуче. – Може, й не так, ти перебільшуєш, – слабо заперечує він. – Так! Хіба не знаєш – уже народжуються мутанти. Й не тільки телята, а й діти. Перші ластівочки! Думаєш, їх меншатиме? Тільки більшатиме! А від мутантів – мутанти, народ мутантів, народ-мутант!* [11]; *Ой, жалко, хто ж каже, що не жалко, а якщо воно без руки вродиться чи паралітик? Бо люди всяке балакають, ой, всяке за те чорнобильське лихо. Василь від того стронцію помер, чи від цезію, не знаю, то він же який здоровий у мене вродився. І то згорів* [11]. Перша ілюстрація демонструє щемливі душевні роздуми Ганнусі стосовно майбутнього її сім'ї та дітей. Жінка розуміє, що перспектива негайного розв'язання екологічної катастрофи доволі примарна, а відтак, намагається переконати свого коханого поки не народжувати дітей, оскільки переживає, що в тому чи в тому поколінні в будь-якому разі з'являться мутанти. Художній повтор іменника *мутант* справляє неоднозначні враження, ніби змушує читача змиритися з тим, що життя після вибуху на Чорнобильській АЕС зупинилося. У другому контексті нагріпаємо на уривок діалогу між двома жінками, одна з яких співчуває вчительці Ганні Миколаївні, намагається підтримати її після абортів, наводить переконливі аргументи «за», адже в неї могла б народитися дитина з паралічем.

Складні життєві й філософські моменти, які часто не мають жодного розв'язання, безперечно, є наслідком екологічної катастрофи, що зруйнувала не одне людське життя. До того ж техногенні трагедії часто зумовлюють і демографічні кризи, еміграцію населення. Про це, власне, теж йде мова в екооповіданні: *– Слухай, а чи не могли б ми з тобою виїхати кудись із Києва? Так, як тепер виїжджають – чи в Ізраїль, чи в Америку? <...> – Отак просто? Все так спростити? – А що, краще тут поступово гинути? І щоб діти гинули? Й діти дітей? Невже ти не розумієш, що всіх чекає через десять років, через п'ятдесят? І ще страшніше – через сто чи тисячу? Бо й через тисячу років – ця сама кара Божя на народ* [11]. Такі риторичні запитання, на жаль, є актуальними й зараз... Дихотомію «життя / смерть» у творах дитячої літератури маніфестовано крізь призму екологічної проблематики, яка подекуди набуває зовсім «недитячого» прочитання.

В оповіданнях «Рудня» й «Зозуля» Є. Гуцало зосереджує увагу на забрудненні екосистеми, на хімічному екоциді, на дисбалансі природного середовища. Рудня – це пропаще місто, у якому вимерли всі живі організми, це місцевість, де технологічний прогрес разом із діяльністю людини продукує екологічну катастрофу: *Ген, за горбами, видніють труби заводу на околиці райцентру, вдень і вночі кадять димом. Коли вітер віє сюди, на Рудню, та коли приносяться – заводський дим смердить отруйними їдучими запахами* [11]; *В селі знають, що на Рудню ходити не можна, щоб не задихнутися чи водою*



не отруїтися. Мовляв, коли сам хочеш здохнути, коли свого життя не жалко – заїда на Рудню [11]. Як бачимо, автор порушує проблему розташування заводів у межах міста, що є зовсім абсурдним з погляду екології. Труби заводу, які кадять отруйним їдучим димом, знищують довкола всю флору й фауну.

Збіг обставин змусив Савку-Савку вирушити на Рудню на пошуки свого собаки, що загубився. Відважний хлопчик має чуйне серце, хоче допомогти заблукалому собаці, усвідомлює всі ризики й наслідки перебування в цій місцині, проте йде на зустріч небезпечним пригодам, натрапляє на коня, який прийшов помирати в безлюдне місце: *І раптом ноги в коня хитаються, підламуються – й кінь падає в траву, здухи його здригаються, і, здається, ребра під тонкою, злинялою шкурою ходять ходором. У хлопця всередині все завмирає. Він хоче кинути до коня, щоб допомогти, але... Але злякано застигає. Бо як допомогти? А коли в цього коня якась смертельна хвороба? Авжеж, смертельна хвороба, інакше б він тут не опинився на безлюдді, інакше б не здихав. І корчі в коня пробігають під шкурою, й голова смикається, аж поки безсило падає на землю... Конає... Савка-Савка озиряється по Рудні, сподіваючись побачити кого-небудь, але ніде нікого, гнила пуста. Лише ген-ген димлять заводські труби на околиці райцентру* [11]. Прагнення Савки-Савки допомогти коневі, а потім і зайцю, які застрягли в болоті, демонструє мужність, сміливість, героїзм. Хлопець через свою доброту й дитячу наївність опинився на межі життя та смерті, оскільки сам застряг у трясині. Письменник яскраво описує емоційні переживання як звірів, так і хлопця: вони зазнали фізичного болю, терпіли його, намагалися врятуватися від загибелі. Зображення таких екстремальних ситуацій застерігає читача від необдуманих дій, збагачує його життєвим досвідом, отриманим від іншої людини, вчить, як треба поводити себе в тій чи тій ситуації.

Символом екоциду в цьому оповіданні є не лише заводські труби, які видно з усіх усюд, але й отруєна вода, що здатна заподіяти лиха тваринному й рослинному світу: *І вода в річечці, яка тече сюди, на Рудню, затхла та баговинна. Колись тут водилася риба, раки та в'юни, а тепер навіть жаби не водяться. Савка-Савка вбирає повітря через ніздрі, прихується – і приглядається до болота, на якому й трава не хоче рости, зелені віхтики зеленіють де-не-де, й квітки не цвітуть, ген жовтіє одна-друга чашечка латаття. В горлі пече, хочеться пити, але під ногами по воді плавають якісь райдужні олійні плями – й дивитися важко на цю твань* [11]. Образ забрудненої річки актуалізує низку екологічних проблем. Негативний приклад поводження з водоймами підвищує екологічну культуру читача, спонукає його робити все можливе, аби запобігти техногенній катастрофі.

Окрім того, в екоповіданні «Зозуля» суголосним символом забрудненої річки є образ мертвої річки, яку, на відміну від попередньої, уже неможливо врятувати: *Тут, розказують місцеві хлопці, колись текла річка, а тепер – сіріють бетонні плити. Цими бетонними плитами вимощено русло, щоб вода текла по плитах. Та самої річки вже нема, й ніяка вода не тече тісним бетонним ложем. Річка з тих пір пересохла, поміж стиками бетонних плит випинається то якесь коріння, то пучок рогози стримить, то листя лепехи. І луги над бетонним ложем не зеленіють, луги розорано, вітер порошить сухим торф'янистим ґрунтом. А чи не побігти до отієї верби, що зеленіє ген-ген над мертвою річкою* [11]. Екологічний імпе-

ратив у змалюванні руйнівних наслідків людської діяльності полягає в усвідомленні цінностей кожного живого організму нашої планети.

**Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку.** Збірка «Діти Чорнобиля» Є. Гуцала має всі ознаки жанру екооповідання (інша назва – екофікшн), оскільки ретранслює екологічну тематику й проблематику, реалізує дидактичний і виховний потенціал. Інформаційна наснаженість аналізованих творів безпосередньо впливає на сприйняття природного середовища, осмислення взаємозв'язків людини та навколишнього світу, їхньої єдності, ціннісних орієнтирів; актуалізують емпатію; сприяють збагаченню екологічної культури і грамотності, формують відповідальне ставлення до природи, спонукають до пошуків раціонального розв'язання екологічних проблем і т. ін.

Екологічний імператив збірки екооповідань є повчальним, містить невичерпний виховний потенціал, апелює до свідомості юних читачів, змушує критично аналізувати діяльність людини, з любов'ю та турботою ставитися до рослинного й тваринного світу, завжди пам'ятати про екоцентризм та не скоювати протиправні дії, які в далекому чи близькому майбутньому можуть зумовити екоцид. Перспективами подальших наукових розвідок є комплексне й ґрунтовне дослідження природоорієнтованої дитячої літератури в аспекті аналізу проблем, пов'язаних із екозбереженням.

#### Література:

1. Вертиполох О. Екологічний метамоде́рнізм у поезії та прозі письменників Закарпаття (на матеріалі творів Петра Мідянки та Мирослава Дочинця). *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 15. С. 198–202. URL : <http://zfsjournal.uzhnu.uz.ua/archive/15/39.pdf>.
2. Poliszczuk J. Volhynian Novels of Volodymyr Lys from Ecocriticism Point of View. *Bibliotekarz Podlaski*. 2023. Vol. 59 (2). Pp. 175–189. URL : <https://doi.org/10.36770/bp.806>
3. Куманська Ю. О. Екологічні аспекти сучасної літератури для дітей (на матеріалі прози З. Мензатюк, О. Ільченка, І. Андрусика) : дис. ... канд. філол. наук. Тернопіль, 2021. 224 с. URL : <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/18604>
4. Vardanian M. Reading the Chernobyl Catastrophe Within Ecofiction. *Children's Literature in Education*. 2022. 53. Pp. 1–17.
5. Vardanian M., Dyrda I., Kirieieva M. Cultural memory of Chernobyl in literature and fine arts (in case of a picturebook «The Flowers beside the Fourth Reactor» by K. Mikhailitsyna and paintings by M. Prymachenko). *ACNS Conference Series: Social Sciences and Humanities*. 2023. Vol. 3. P. 03003.
6. Пухонська О. Чорнобиль як зона відчуження та самопізнання (за книгою Маркіяна Камиша «Оформляндія, або Прогулянка в Зону»). *POZNAŃSKIE STUDIA SLAWISTYCZNE*. 2022. № 22. С. 255–270.
7. Федик Т. Травмування Чорнобилем : залежність ментальна і фізична (художні моделі адикції в п'єсах Григорія Штона і Павла Ар'є). *Синопсис : текст, контекст, медіа*. 2022. № 28 (4). С. 189–195. URL : <https://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/544/444>.
8. Ракітянська Л. М. Ретроспективний погляд на феномен емоційного інтелекту. *Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього* : зб. наук. робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції 17–18 травня 2019 р. м. Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2019. Ч. 2. С. 50–54.
9. Мішеніна Т. М. Художня вербалізація екологічного імперативу в сучасній українській дитячій літературі. *Науковий вісник Між-*

народного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2024. № 67. С. 180–184.

10. Голубовська І. В. Трагедія маленьких українців у збірці Євгена Гуцала «Діти Чорнобиля» (до 80-річчя письменника). *Актуальні проблеми текстотворення у лінгводидактичній та мистецтвознавчій площинах* : зб. наук. праць (за матеріалами міжрегіонального науково-методичного семінару). Житомир, 2017. С. 90–94.
11. Гуцало Є. Діти Чорнобиля. Київ, 1995. URL : [https://shron1.chtyvo.org.ua/Hutsalo/Dity\\_Chornobylia.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Hutsalo/Dity_Chornobylia.pdf)
12. Євгенові Гуцалу – 80! *КЛЮЧ : Краща література юним читачам*. URL : <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/448>

**Mishenina T., Ishchenko I. Eco-protective dimension of children's literature (on the example of Ye. Hutsal's collection "Children of Chernobyl")**

**Summary.** The publication deals with the eco-protective potential of Ukrainian nature-oriented children's prose based on the material from the collection of Ye. Hutsal's "Children of Chernobyl". The analyzed work is a cycle of eco-stories. The content focuses the reader's attention on important environmental problems. The artistic narrative is saturated with instructive information designed to foster a careful attitude towards nature. Examples of negative aspects of human intervention in the ecosystem allow the recipient to better understand the classical categories of good and evil.

During the analysis of the source database, key themes of eco-ethics were identified, which are pervasive in the works: 1) the problem of human responsibility for committed actions is emphasized; 2) the inevitable consequences of the accident at the Chernobyl nuclear power plant are relayed through the prism of a global catastrophe for humanity; 3) no less

relevant problems of the present day are raised, which concern climate change and global warming, their impact on the cultivation of agricultural crops; 4) the real technogenic danger is highlighted, which affects not only the health of people and animals in general, but also the health of future generations in particular.

The writer, using artistic techniques and images, encourages the reader to develop an ecological culture, which consists in realizing the value orientations of ecocentrism, the moral duty of humanity, understanding the negative consequences of industrial and technogenic pollution of the environment, etc. The ecological imperative of the collection by Ye. Hutsal's "Children of Chernobyl" is implemented in the following postulates: 1) a person needs to rationally coexist with the environment, not to harm both the plant and animal world; 2) it is worth recognizing the consequences of an aggressive technogenic environment, which has a detrimental effect on the health of all living things; 3) it is necessary to make considerable efforts to improve the quality of the environment (by motivating others to solve environmental problems by one's own example).

The eco-protective potential of the corresponding book is undeniable, since the manifestation of the dichotomy of the ecological conflict has a significant impact on the formation of the ecological culture of not only young but also adult recipients, on self-identification in the ecological picture of the past, present and future.

**Key words:** Ukrainian children's literature, nature-oriented literature, eco-story, ecological imperative, ecological culture, ecological problems, Chernobyl theme, ecological hermeneutics.